

7 mars 2012

Heldagsseminarium om Miljonprogrammet – framtidens stad

Arrangörer: Spridd, Delegationen för hållbara städer, KTH Starka forskningsmiljöer Architecture in the Making, Stockholms arkitektförening och Färgfabriken.

Syftet med dagen är att undersöka hur nedgångna hus från miljonprogrammet kan bli framtidens gröna sociala boende, t.ex. genom nya former av kollektivt boende som innehåller privata bostäder med tillgång till gemensamma rum och tjänster, utveckling av upplåtelseformer, nya lösningar av det befintliga beståndet, tekniska förändringar i ett socialt perspektiv, energieffektivisering och lokala försörjningssystem. Förnyelse av miljonprogrammet som en samläsning av detaljer, lägenhetslösningar och det lokala livet med nya tankar om de stora strukturernas relation till stadslandskapet.

Dessa frågor belyses av internationella och svenska forskare och praktiker som deltar i projektet "Från loftgångslänga till framtidens gröna sociala boende".

Seminarieriktad sig till såväl praktiker som studenter och forskare inom stadsbyggnad, arkitektur, bostadsförvaltning, i synnerhet de som arbetar med förnyelse av miljonprogrammet.

Moderator under dagen är Julia Svensson, journalist och redaktör på DN Kultur.

Om programpunkterna

Delegationen för hållbara städer

Delegationen har regeringens uppdrag att hantera och besluta om ett ekonomiskt stöd till utveckling av hållbara städer. Sedan starten 2008 har Delegationen delat ut närmare 380 miljoner kr i bidrag till projekt för att stimulera hållbara stadsbyggnadsprojekt.

Karin Hermansson är Delegationens expert på stödsystem och har tidigare arbetat med de stora stödsystemen för bl.a. LIP och Klimp på Naturvårdsverket

Miljonprogrammets byggsystem

Cirka fyra till fem hundra tusen lägenheter i miljonprogrammets bestånd måste renoveras under den kommande tioårsperioden till en kostnad av fyra till femhundra tusen kronor per lägenhet. Föreläsningen redovisar resultatet av en påbörjad inventering av miljonprogrammets byggsystem och hävdar att det krävs mer kunskap om byggsystemen inför kommande miljardinvesteringar.

Erik Stenberg är arkitekt, lärare och prefekt på KTH Arkitekturskolan.

Urban Metabolism – en ny matkultur för miljonprogrammets förnyelse

Begreppet urban metabolism har funnits sedan 1965. Redan då beskrevs resursförbrukning och avfallsproduktion som indikatorer på hållbarhet. Man kan jämföra en stads komplexitet med fenomenen i naturen. Kan man hitta en grön social strategi för miljonprogramsområden som Byälvsvägen genom att imitera naturen och uppmuntra kollektiva levnadssätt som främjar en matkultursom har måltiden, matlagning, inköp, resurshushållning och odlade i fokus?

Anna Maria Orru, arkitekt som har arbetat med "biomimicry" som ingång till hållbarhetsfrågor. Hon har arbetat bl.a. hos Ove Arup (ingenjörer), Grimshaw Architects med flera och arbetar idag med FoAM, ett tvärvetenskapligt laboratorium i Bryssel. Hon undervisar och föreläser bl.a. på KTH och Konstfack.

Miljonprogram - kulturminne, stadsdel och grannskap

Alla byggda miljöer speglar de omständigheter som rådde när man planerade, byggde, rev och byggde om. Miljonprogram som begrepp är en sammanfattning för stadsdelar och byggnader som de flesta av oss genast känner igen. Det är miljöer som kritiserats hårt där vi måste hitta kvaliteterna, fördelarna, det som är bra, för att utveckla och underhålla som den materiella och kulturella resurs de faktiskt är som stadsdelar. Jämförande exempel från Sverige och Tyskland.

Nilsson Samuelsson är arkitekt KTH i Stockholm och vid TU i Dresden där han också bor och arbetar. Han har tidigare arbetat för Riksantikvarieämbetet inom projektet "Storstadens arkitektur och kulturmiljö" med fokus på bostadsområden från rekordåren. Han har också dokumenterat bl.a Navestad i Norrköping och Gårdsten i Göteborg. I Tyskland har han arbetat inom "Stadtumbau Ost" – ett nationellt bidragsprogram för strukturomvandling av bostadsmarknaden.

Miljonprogrammet framtidens gröna sociala boende

Hur kan miljonprogramsområden utvecklas till en attraktiv miljö för klimatsmart boende och ökad livskvalitet? Projektet "Från loftgångslänga till framtidens gröna sociala boende" har stöd från Delegationen för hållbara städer och är en plattform där olika aktörer som har kunskap kring boende, energi, odling, arkitektur, antikvariska aspekter mm deltar. Med Byälsvägen i Bagarmossen i fokus visas hur förändringar kan göras med nya kollektiva funktioner, klimateffektivitet och individuellt anpassade förändringar av hyresrätten.

Ola Broms Wessel är arkitekt och delägare i arkitektkontoret Spridd. Kontoret arbetar bl.a. med renovering av miljonprogrammets hus och driver flera forsknings- och utvecklingsprojekt. Ola undervisar och föreläser om arkitektur och stadsutveckling.

Småstugebyrån – projekt Byälsvägen

Den fysiska ombildningen som möjliggörs av *Småstugebyrån* är inget märkligt i sig, det görs liknande projekt över hela världen. Det radikala är att det är den enskilda hyresgästen som bestämmer om lägenheten ska byggas ut. Det individuella maktanspråket över boendemiljön sätter också fingret på en av utgångspunkterna för förorten – att skapa en mer demokratisk människa. Frågan är om förorten ska vara en plats där samhället utvecklas eller avvecklas - om förorten ska ses som en möjlighet, eller som ett misslyckande där de demokratiska människorna aldrig ens kom att ta makten över sin egen livsmiljö?

Per Hasselberg är konstnär och arbetar med offentliga verk, ofta i formen av sociala kontrakt och institutioner. Småstugebyrån (2009-) är ett sådant exempel, liksom Konsthall C (2003-) som utgår från grannskapsplaneringen och idén om förorten som en produktionsenhet för demokratiska människor (SOU:1945:63).

Mapping Byälsvägen

Mapping är en metod som används för rumslig utforskning. Arbetsprocessen (och pågående arbete) används i undervisningen "Participative Mapping" CSDS, KTH Arkitektur. Mapping är inte en avbildande utan en kreativ handling som sätter platser och utrymmen i nya sammanhang och återger detta. Undersökningen ringar in specifika och säregna företeelser i det till synes repetitiva och rationalistiska miljonprogramsområde som Byälsvägen representerar.

Meike Schalk är arkitekt och biträdande lektor vid KTH, Skolan för arkitektur & samhällsbyggnad. Hennes arbete fokuserar på kritiska och icke-normativa metoder för att förstå det offentliga rummet, deltagande och kollektiva metoder inom design och planering samt frågan om rumsliga maktrelationer.

Framtidsloftet – modern erfarenhet av självbyggeri

Det här är historien om ombyggnationen av två bostadshus, EPA-husen, i Årsta. Projektet, som kallades Framtidsloftet, genomfördes som ett självbyggeriprojekt för ungdomar och unga vuxna i slutet av 1990-talet. Framtidsloftet är det första genomförda projekt i Sverige med fokus på socialt byggande för ungdomar. I föreläsningen gör vi nedslag i de händelser som var avgörande för att projektet kom till, samt beskriver projektet i sin helhet.

Linda Lindstrand och *Sara Vall* är arkitekter. Deras samarbete sträcker sig genom en rad projekt från våren 2010 och förenas i ett synsätt och en ambition: att påverka arkitekturen genom att utveckla processerna som formar den.

Bygg ditt eget kulturhus

Varje plats har sitt kulturella liv och sina sammanlänkade

Public Works är ett London baserat konstnär - och arkitektkollektiv som

vardagliga aktiviteter. De kan vara synliga eller inte, är ofta informella och rumsligt utspridda. Public Works arbete utgår från och agerar inom dessa lokala aktiviteter och möjligheter, och försöker hitta funktioner och fysiska uttryck för att stärka, utvidga och sammankoppla det lokala offentliga rummet. Byggt ditt eget kulturhus är en uppmaning till en arkitektur som kan vara många saker, alltifrån en hembygdsgård till ett nätverk av människor som går ut med hunden.

Frågan om storskalighet

Föreläsningen baseras på ett antal projekt och forskning som utvecklats under senare år som tävlingsbidrag, uppdragsforskning eller didaktiska experiment. Projekten som presenteras visar ett angreppssätt som på nytt arbetar med staden genom ett antal storskaliga arkitektoniska ingrepp som visar prototyper för former av täthet, rum för gemensamhetsfunktioner, rum för boende och arbete och rum som motverkar en individualistisk laissez-faire-livsstil som en nyliberal stadspolitik frammanar.

har samarbetat i olika konstellationer sedan 1999. Public Works projekt har bl.a. handlat om samarbetsprojekt för offentliga formgivningsprogram. Ad hoc-design spelar en central roll i att producera omedelbar förändring i liten skala, och att visa och pröva 1:1 förslag är viktigt för ett längre perspektiv och en större skala.

Dogma grundades 2002 av Pier Vittorio Aureli och Martino Tattara. Dogma har arbetat med relationen mellan arkitekturen och staden, oftast med fokus på stadsplanering och storskaliga projekt. Parallellt är Dogma engagerade i undervisning, skrivande och forskning. Detta har varit en integrerad del i kontorets arbete med arkitektur.

Pier Vittorio Aureli är arkitekt och lärare. Han tog examen vid Università IUAV di Venezia och lade fram sin doktorsavhandling vid TU / Delft-Berlage Institute. Hans arbete fokuserar på förhållandet mellan arkitektonisk form, politisk teori och urban historia. Han har skrivit *The Possibility of an Absolute Architecture* (The MIT Press, 2011) och *Autonomy: Politics and Architecture Within and Against Architecture* (Princeton Architectural Press). För närvarande är han ansvarig för masterutbildningen på Architectural Association i London där han också undervisar inom arkitekturhistorie- och teoriprogrammet. Han leder forskarutbildningen "The City as project" på Berlage Institute i Rotterdam.

Martino Tattara är arkitekt. Efter examen vid Università IUAV di Venezia, erhöll han en masterexamen vid Berlage Institutet och doktorerade vid Università IUAV di Venezia. Hans teoretiska arbete fokuserar på relationen mellan arkitektur och storskalig urban form. Han disputerade med en avhandling som fokuserade på Lucio Costas arbete med Brasilia och han har föreläst om ämnen med anknytning till stadens utveckling. Han undervisar för närvarande vid Artesis Universitetet i Antwerpen och Berlage institutet, där han ansvarar för några av institutets externa projekt, och han är gästprofessor vid University of Cagliari School of Architecture.